

IJODKORLIKNI O'RGANISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Umarjonova Kamola O'rolovna,

Hamid Olimjon va Zulfiya nomidagi ijod maktabi pedagog-tarbiyachisi

kamola20078586@gmail.com

Annotatsiya. Keltirilgan ishimizda ijodiylikni emotsional intellekt bilan aloqadorligi haqidagi muammolar yoritilgan. Ijodiylik haqidagi olimlarning aqliy taraqqiyot va ijodiylik borasidagi o'zaro aloqador fikrlari bayon etilgan.

Kalit so'zlar. Ijod, hissiyot, emotsional intellekt, qobiliyat, moslashuvchanlik, divergensiya, konvergensiya, intellektual chegara, ijodkorlik.

Абстрактный. В нашей цитируемой работе освещены проблемы, связанные с творчеством и эмоциональным интеллектом. Описаны соответствующие мнения ученых-креативистов относительно психического развития и креативности.

Ключевые слова. Креативность, эмоции, эмоциональный интеллект, способности, гибкость, дивергенция, конвергенция, интеллектуальная граница, креативность.

Abstract. In our cited work, problems related to creativity and emotional intelligence are highlighted. The related opinions of creativity scientists regarding mental development and creativity are described.

Keywords. Creativity, emotion, emotional intelligence, ability, flexibility, divergence, convergence, intellectual boundary, creativity.

Kirish. Insonning ijodiy faoliyatining muvaffaqiyatini belgilovchi qobiliyatlari odatda "ijodkorlik" so'zi bilan belgilanadi, garchi ba'zi mualliflar ilmiy lug'atga "ijodkorlik" atamasini kiritishga harakat qilishgan. Har qanday qobiliyat singari, ijodkorlik ham individual ifoda o'lchoviga ega [2, 342 b]. Adabiyotda "ijodiylik" va "ijodkorlik" tushunchalarini ajratish tendentsiyasi mavjud, bunda ikkinchisi nafaqat qobiliyatlarni, balki hissiy tarkibiy qismlarni va boshqalarni ham o'z ichiga olgan kengroq kontekstda ko'rib chiqiladi [14, 69 b]. "Ijodkorlik" tushunchalari va agar munozara umumiy (maxsus emas) ijodiy qobiliyatlarga tegishli bo'lsa, "ijodiy qobiliyatlar" sinonimlari sifatida ko'rib chiqilishi mumkin [3 42 b]. Ko'pgina mualliflar inson ijodini o'rganish zarurligini ta'kidlaydilar, chunki u aql bilan bir qatorda eng muhim inson resurslaridan biridir [13, 547 b].

Ijodkorlikning turli xil ta'riflari mavjud, ammo ko'pchilik mualliflar uni jarayon sifatida emas (ijodiy yoki samarali fikrlash misolida), balki shaxsiy xususiyat yoki maxsus qobiliyat sifatida ko'rishadi. G'arb psixologik adabiyotlarida ijodkorlikning eng ko'p keltiriladigan ta'rifida aytilishicha, bu o'ziga xos va moslashuvchan (vaziyat

talablariga javob beradigan) mahsulotni yaratish jarayonidir [4; 5, 46 b], bu ta'rifda asosiy e'tibor quyidagilarga qaratilgan. ijodkorlikdan "foydalanish orqali" yaratilgan mahsulotning xususiyatlari (ya'ni samarali ta'rif). Ijodkorlik muammosiga yana bir yondashuv mavjud bo'lib, unda u ijodiy faoliyat turi (jarayon nazariyalari deb ataladi) bilan belgilanadi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, ikkinchi turdagi nazariyalar vakillari odatda o'zlarining diagnostika apparatlarini ijodiy faoliyat mahsulotlarini baholash asosida quradilar.

Ijodkorlikni qandaydir universal kognitiv ijodiy qobiliyat sifatida muhokama qila boshlagan birinchi muallifni aqlning kub shaklidagi modelini yaratuvchisi J.Gilford deb atash mumkin. U barcha aqliy operatsiyalarni ikki turga bo'lish g'oyasini ilgari surdi: konvergentsiya ("konvergentsiya", qat'iy to'g'ri javoblar soni bilan baholanadi, uni Gilford psixometrik aql bilan aniqlaydi) va divergentsiya ("turli yo'nalishlarda o'ylash" va). muammoni hal qilish usullarini o'zgartirishga ruxsat berish). Guilfordning fikricha, divergentsiya transformatsiya va implikasiya operatsiyalari bilan birgalikda umumiy ijodiy qobiliyat sifatida ijodkorlikning asosidir [1, 320 b]. Hozirgi vaqtda J. Gilford modeli tadqiqotchilar tomonidan turli sabablarga ko'ra rad etilgan [6, 104 b]. R. Sternberg va E.L. Grigorenko Gilford modelini tanqid qilib, uni "poydevorsiz tuzilma" deb ataydi [11, 115 b]. Modelning kamchiliklari orasida ma'lum omillarni tanlab izlash natijasida kelib chiqadigan uni olishning statistik noaniqligi (ko'p sonli omillar - artefaktual natija, ma'lum bir statistik protsedurani qo'llash natijasidir).

E.Torrens ijodkorlikni bilimlardagi bo'shliqlarni, kamchiliklarni, nomutanosiblikni keskin idrok etish qobiliyati deb ta'riflagan va ijodiy harakatni quyidagi bosqichlardan iborat deb tasavvur qilgan: muammoni idrok etish, yechim izlash, gipotezalarning paydo bo'lishi va keyinchalik shakllantirish, ularning. sinov va o'zgartirish, va nihoyat, javob topish. Torrence uchun ijodkorlikning asosiy parametrlari qulaylik (topshiriqlarni bajarish tezligi), moslashuvchanlik (ob'ektlarning bir sinfidan ikkinchisiga o'tish soni) va o'ziga xoslik (muayyan javobning paydo bo'lish chastotasi) edi. Ijodiy harakat jarayoniga ko'proq e'tibor qaratgan Torrens aniq "muammoga sezgirlik" tashxisini qo'yadigan texnikani yaratishga harakat qildi, ammo natijada uning testi mavzuni mazmun va vaqt nuqtai nazaridan shunday qat'iy doiraga joylashtirdi. bu uning ijodiy qobiliyatlarini namoyon etishga imkon bermadi, balki uyushmalar yoki aql-zakovatni shakllantirish kengligini o'lchadi [7, 8 b] (Bogoyavlenskaya, 2002).

Gilford va Torrance tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda aql darajasi va ijodkorlik darajasi o'rtasida bog'liqlik aniqlandi (psikometrik intellekt darajasining oshishi bilan ijodkorlik darajasi tabiiy ravishda oshadi va past intellekt ballari bilan yuqori farqli mahsuldorlik kuzatilmaydi). kuzatilgan) [9, 425 b]. Ushbu hodisani tushuntirish uchun "intellektual chegara" nazariyasi taklif qilindi, unga ko'ra agar intellekt 115-120 balldan past bo'lsa, u ijodkorlik bilan yagona omilni tashkil qiladi va

shunga mos ravishda ular birgalikda o'zgaradi va yuqori IQ darajasida ular mustaqil (Drujinin, 2008). Torrance testlaridan foydalanish bilan bog'liq barcha munozarali masalalarga qaramay, ba'zi tadqiqotchilar ularni iqtidorli bolalarni aniqlash va kattalar orasida ijodkorlikni o'rganish uchun yaxshi uslubiy apparat deb hisoblashadi (Kim, 2006; boshqalar).

Ushbu yondashuv M. Valax va N. Kogan tomonidan tanqid qilindi, ular ushbu olimlar tomonidan ishlab chiqilgan testlar ijodkorlikni o'lchamaydi, balki ma'lum bir protseduradan foydalanish tufayli buzilgan aqlni o'lchaydi [8, 17 b]. Mualliflar ushbu muammoning echimini texnikani bajarish vaqtini yo'q qilish, raqobat muhitini kamaytirish, shuningdek, aniqlik (ya'ni, javobning to'g'riligi mezon) kabi mezondan foydalanishni rad etishda ko'rdilar. Ijodkorlikni tekshirishda ushbu yondashuvdan foydalanganda, bu qobiliyat va aql o'rtasidagi bog'liqlik nolga intiladi ("Iqtidor psixologiyasi", 2000). Biroq, yashirin o'zgaruvchan tahlilning yanada takomillashtirilgan yangi statistik usullaridan foydalangan holda ma'lumotlarni qayta tekshirish shuni ko'rsatdiki, ijodkorlik va aql Uolach va Kogan taklif qilganidan ko'ra ko'proq bog'liq bo'lib, o'ziga xoslik va ravonlik aqlning muhim prognozi hisoblanadi (Silvia, 2008) [10, 104; 11, 12].

Sanab o'tilgan yondashuvlar ijodkorlik va divergent fikrlashning identifikatsiyasiga asoslangan, ammo bu konstruktsiyani boshqacha tushuntirishga urinishlar mavjud. Misol uchun, S. Mednik ijodiy aktning ham konvergent, ham divergent komponentlarga ega ekanligiga ishongan va ijodkorlikning asosi aqliy sintezning yakuniy bosqichida stereotiplarni engib o'tish qobiliyatidir, ya'ni. Jarayon muammoning elementlari uzoqroq semantik zonalardan olinganda muammoni hal qilish yanada ijodiy bo'ladi. Mednik o'z yondashuviga asoslanib, ijodiy fikrlash jarayonini ma'no assotsiatsiyasining shakllanishi sifatida tushunishga asoslangan masofaviy assotsiatsiya testini (MAT) ishlab chiqdi. Ushbu uslubdagi stereotipik javob har bir namuna uchun alohida belgilanadi, chunki har bir alohida madaniyat yoki davrning ona tilida so'zlashuvchilari so'zlarni boshqalar bilan ma'lum bir o'ziga xos assotsiativ aloqada ishlatishga odatlangan va har bir javob uning ravonligi nuqtai nazaridan baholanadi. rag'batlantirish boshiga assotsiatsiyalar), individual birlashmalarni tashkil etish (javoblarning umumiy soni) va tanlov jarayonining xususiyatlari (asl assotsiatsiyalarni tanlash). Zamonaviy tadqiqotchilar Mednik testi ijodkorlikdan ko'ra ko'proq aql bilan bog'liq qobiliyatlarni tashxislashini ko'rsatmoqda (Gavrilova, Ushakov, 2012). Strukturaviy modellashtirishdan foydalangan holda, assotsiativ ravonlik ortidagi yashirin o'zgaruvchi konvergent va divergent fikrlashda ishlashni bashorat qilish uchun ko'rsatildi (Li va Terriault, 2013).

Xulosa. Ijodkorlik va hissiy intellektning shaxsning yagona intellektual va shaxsiy salohiyati tarkibidagi o'rnini aniqlashtirish, bu bilan intellekt va ta'sir birligi g'oyasini rivojlantirishga yordam beradi.

Shaxsning intellektual va shaxsiy potentsialining bir qismi sifatida ijodkorlikni rivojlantirishning ko'rsatilgan usullari turli kasblar vakillarida ijodkorlikni tushunish va qo'llab-quvvatlashga, shuningdek, ijodkorlikni diagnostika qilish, ijodkorlik va uning o'zini o'zi baholash ishida taklif qilingan usullarga yanada tabaqalashtirilgan yondashuvga imkon beradi. yashirin nazariyalar keng ko'lamli tadqiqot va psixodiagnostik vazifalarda foydalanish imkoniyatiga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bogoyavlenskaya D. B. Ijodiy qobiliyatlar psixologiyasi. M.: Akademiya, 2002. 320 b.
2. Drujinin V. N. Umumiy qobiliyatlar psixologiyasi. Sankt-Peterburg: Pyotr, 2008. 368 b.
3. Eremina J. I. Shaxsiy ijodkorlikni rivojlantirish: psixologik jihat // Jamiyat: sotsiologiya, psixologiya, pedagogika, 2014. No 1. P. 42-47.
4. Ergashevich, Y. S. (2022). Psychology of modern leadership as an important phenomenon of effective management". International Journal of Early Childhood Special Education ISSN, 1308-5581.
5. Ergashevich, Y. S. (2022). KIBERHUJUMLARDAN HIMOYALASHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 46-49.
6. Otamuratov R., Internet foydalanuvchilari hisiy intellekt xususiyatlari. PSIXOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI., Professor Ergash G'oziyevich G'oziyev xotirasiga bag'ishlanagan xalqaro Uchinchi ilmiy amaliy konferensiyasi. – 2024. – T.: 102-106 b.
7. Otamuratov R., Muhammadiyev A. YATROGENIYA KELIB CHIQUISH TARIXI VA ILK QARASHLAR //Журнал Педагогике и психологии в современном образовании. – 2024. – Т. 4. – №. 2. – С. 3-9.
8. Otamuratov R., Toshbekov H. PSIXOLOGIK XIZMAT SOHASIDAGI MAUMMOLAR VA YECHIMLAR //Журнал Педагогике и психологии в современном образовании. – 2024. – Т. 4. – №. 2. – С. 16-22.
9. Отамуратов Р. Уникальность концепции эмоционального интеллекта в семейных отношениях / Р. Отамуратов, С. Отамуратова, Д. Розиккулова. – Информатика и инженерные технологии. – 2023. – № 1. – С. 423-428.
10. Otamuratov R., Internet foydalanuvchilari hisiy intellekt xususiyatlari. PSIXOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI., Professor Ergash G'oziyevich G'oziyev xotirasiga bag'ishlanagan xalqaro Uchinchi ilmiy amaliy konferensiyasi. – 2024. – T.: 102-106 b.
11. Отамуратов, Р. У. Психологические особенности эмоционального интеллекта человека в интернет-среде (на примере молодёжь) / Р. У. Отамуратов, П. Н. Устин // Мир науки. Педагогика и психология. — 2023. — Т. 11. — No 5. — URL: <https://mir-nauki.com/PDF/15PSMN523.pdf>
12. Sternberg R., Grigorenko E.L. Gilfordning intellekt tuzilishi modeli: asossiz tuzilish / Ijodkorlik va iste'dodning asosiy zamonaviy tushunchalari // Ed. Bogoyavlenskaya D. B. M.: Yosh gvardiya, 1997. S. 111-127.
13. Ushakov D.V. Iqtidorli boladan ijodiy kattalarga / Ijodkorlik. Biologik asoslardan ijtimoiy va madaniy hodisalargacha // Ed. Ushakova D.V.M.: "RAS Psixologiya instituti" nashriyoti, 2011. P. 545-563.
14. Uskanovich, OR, & Abdurazakovna., OS (2023). INSON ONGINI OZIQLANTIRISH. *Yangi asr innovatsiyalari jurnali*, 25 (4), 67-71.